

Orden som har format oss.

När Jan Guillou sitter i tvs morgonsoffa den 1 september 2014 framför han en personlig uppfattning, som saknar bäring i verkligheten. Han påstår, som många andra i Världen och Sverige, att de inte visste något om förintelselägren i Tyskland under det andra världskriget dvs. först när bommarna till Auschwitz öppnades - först då kom medvetandet om tyskarnas metodiska dödande, enl. Jan G.

"Vi visste inte", säger Jan G. och så har han skrivit en bok om detta. Denna uppfattning sågar Elisabeth Åsbrink snabbt i sitt kapitel på sidan 304 i den nya boken ORDEN, som formade Sverige.

Utgångspunkten är ett antal sentenser, som legat kvar i den historiska luften under århundraden. Nu blir varje känd formulering ett kapitel i boken dvs. 60 kapitel. Repliken till Jan G. blir att det handlar inte om en "dold sanning", snarare om en metodisk dokumentering under 30-talet.

Det handlar alltså om att ha rätt fokus på problemet, som finns att läsa om redan 1933, fortsätter med novemberprogromen 1938, för att fortsätta med artiklar i DN, AB, GP och naturligtvis artiklarna i GHT av Segerstedt och Moberg. Bakläxan är tydlig och argumentation rak.

När jag nu går över till boken som helhet kan sägas omfatta texter och intryck från tidig vikingatid till inblick i "my too" rörelsens ärende. Åsbrink skriver lätt och tydligt, hennes stil är efterföljansvärd med typiska överraskningseffekter i satsformulering och satsförkortning.

Så gör då Åsbrink sitt första nedslag i de gamla skrifterna av Adam av Bremen, Tacitus och andra, då hon belyser Stenlejonet i Pireus hamn utanför Aten. Här finns nämligen år 98 e.kr. ord om svear, svioner. Då syftande på tidiga svenskar eller nordbor i förskingringen. Sedan kommer det urnordiska i "Tros hammare" och vidare in i medeltid då "Land skall med lag byggas".

Den svenska avundsjukan får sig en känga och "En händelse som ser ut som en tanke", skjuter fram under Kalmarunionens måtto. Enandet som var nära 1397 med drottning Margareta får en kort med kärnfull förklaring och "tanke".

Nåväl - här kan jag inte ta upp varje kapitelinnehåll, men jag kan nämna något av det jag finner mest väsentligt och giltigt.

När biskop Hans Brask med möda fäster en "brasklapp" på det konvolut som kommer att ligga till grund för att avliva större delen av den svenska adeln - inför "festen" under namnet Stockholms blodbad (1520). Då är det dags att notera hatet mellan svenskar och danskar. Och det kommer att bestå!

År 1694 står "Den blomstertid nu kommer" i centrum. Kolmodins examenspsalm omfattar enligt författaren både det förflutna, nuet och det kommande. Allt i ett när det svenska klimatet är som bäst.

Bellman finns med men jag hoppar till Christina Warg, som "Tager vad man haver" - och så var måltiden färdig. Ett av de mer väsentliga inslagen handlar om "Det går an" och då är det naturligtvis Carl Jonas Love Almqvists roman från 1839 som står i centrum. Sara Videbäck handlar det om, den moderna kvinnan, som väljer sitt sexliv, likväl som sitt arbete och sin fritid. Överhet och samhälle förfasar sig naturligtvis och den dogmatiska kyrkan håller domedagspredikningar.

Ändå är det här som en produktiv del av feminismen i Sverige börjar dvs. i underläge och i ett totalt motljus. Frön sås här, som sedan tas om hand av Ellen Key, Alva Myrdal, Eva Moberg m.fl.

I det religiösa spannet finns överklassjättan Lina Sandell med från år 1850. "Tryggare kan ingen vara" och "Blott en dag, ett ögonblick i sänder..." blir psalmer som ser dagens ljus även om den Sandemoseska "jantelagen" är överhängande.

1870 - bergis eller som vi säger i Göteborg "barkis" detta med judisk etymologi och härkomst. Stockholm får även sin del av Åsbrinks uppmärksamhet, då Artur Hazelius får den självklara idén om att samla gamla prylar på ett ställe som kommer att heta Skansen. I esplanadsystemens kölvatten är det nu dags att se om det man har i de gamla ladorna - gamla 1700-tals kyrkor kan köpas upp - så Seglora - som togs istället för Habo kyrka, som Hazelius lade ett allt för lågt bud på - endast en rösts övervikt i kyrkorådet satte topp för försäljningen.

Och tur var väl det - själv sedan urminnes tider infogad i Wetterbygdens timmerväggar av kyrklig natur.

August Strindberg går naturligtvis inte att undkomma när det gäller svenska seder och bruk och ord, som kan refereras till: "det är synd om människorna". Ett Drömspel och Harriet Bosse har sett dagens ljus.

Intressant är också "Du gamla du fria" vår kära nationalsång, som inte är någon nationens sång, utan bara en visa som blivit till eller fått sin mognad under senare år, då Bror Rexeds du-reform slår ner som en bomb under det senare 60-talet.

Nåväl - 1913 är det dags att syna den svenska toleransen mot vår urbefolkning och det kan konstateras att "Lapp skall du för alltid vara". Under slutet av 20-talet kom det svenska folkhemmet att formuleras av den socialdemokratiska eliten. Det är ett "folkets hem" dvs. endast för ordningsamma svenskar som kan fogas in i ett produktivt arbete, där man håller samman och utestänger andra.

En litterär anknytning har de ord som alltid hör samman med den tragiska Karin Boye, som under en natt fryser ihjäl utanför Alingsås, endast 40 år - "Ja visst gör det ont!! Det är en dikt som jag läser offentligt åtskilliga gånger både i gudstjänst, för ungdomar och äldre i olika församlingar. Samtidigt brukar jag även rekommendera romanen Kallocajn, som ännu tydligare beskriver det inbitna övervakningssamhällets anonymitet.

Det som gör oss till svenskar - ja, vad kan det vara. Är det den tidiga registreringen av Tabellverket i mitten av 1700-talet, eller är det det onaturliga personnumret, som alltmer blir en identifikation av guds nåde. Siffror väl insvept i ett kapitel i Karin Boyes roman från 1941.

En man som kan nämnas i samband med svensk kommersialism är Ingvar Kamprad - en god ungnazist tillsammans med förebilden Per Engdahl.

Något vid sidan av formulerar Åsbrink Tomas Tranströmer som i sin C-durdikt från 1954 talar om vad som man kan uppleva då man griper om en solvarm sten. Lite utanför mönstret - men ändå - kanske måste författaren ha med en svensk nobelpristagare av rang.

1962 skriker Lennart Hyland i TV att "den glider in i mål". Vaddå? kan man fråga sig av den oinvigde. Jo, det är en svara puck från VM i Moskva detta år då både Nisse Nilsson och Tumba Johansson var i farten mellan sargens inramade isyta; pucken som långsamt söker sig in i målburen.

Det gläder mig att "Lyckliga gatan" kommit med. Denna, slagdänga skriven av Britt Lindeborg; låg på svensktoppen i 14 veckor och såldes i 150000 exemplar i bara Sverige. Det skall också sägas att jag själv kom att intervju Anna-Lena Löfgren, Cupolen, Linköping - 1963. Sådant kommer man i håg och Lyckliga gatan är ju ständigt aktuell, då våra gamla gatubilder alltmer försvinner eller tappar sin "barnsliga" prägel.

Betydligt allvarligare är Olof Palmes formulering "Diktaturens kreatur" - formulerat i ett tal på Sergels torg den andre februari 1968. Visst har orden format Sverige - åtminstone om man bor i väster dvs. USA.

Till sist vill jag ta upp tre formuleringar som bär våra själar fram genom det svenska och kanske inte så nödvändigt patriotiska. Det är "Sommaren är kort" med Tomas Ledin. "Äntligen" med Gert Fylking och "Öppna era hjärtan" med Fredrik Reinfeldt.

Det viktigaste uttrycket av dessa tre är och förblir för min del Reinfeldts från hjärtat formulerade önskan att det finns plats i vårt land för de flyktingar som av olika själ flyr hit. De söker sig inte hit utan flyr för sina liv. Det är en stor skillnad, som de juridiska processerna i olika ämbetsverk inte kan behandla.

"Hjärtat" är en känsla som omfattar alla. Och det är detta som statsministern så väl uttrycker, att det som formar oss är vår öppenhet och mognad, vår solidaritet och vår vilja att dela med oss av vad vårt land har att ge - och det är inte så lite!

På slutet nämner Elisabeth Åsbrink min absoluta favorit i sammanhanget Walt Whitman med sin diktsamling Song to myself.

"ORDEN som formade Sverige" är en lättläst bok, men också en med starkt fokuserat innehåll, där väsentligheter lyfts fram och allt detta som skrivs kan forma din och min läsning och framtid!

Hans-Evert Renérius
Mallorca i oktober 2018.

Bok: Elisabeth Åsbrink ORDEN som formade SVERIGE. Natur & Kultur.